

Prof. dr hab. Jerzy WILDE
Katedra Pszczelnictwa, Wydział Bioinżynierii Zwierząt,
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, ul. Słoneczna 48, 10-711 Olsztyn
jerzy.wilde@uwm.edu.pl
https://www.researchgate.net/profile/Jerzy_Wilde

Recenzja

pracy doktorskiej Pana mgr. **Piotra Olszewskiego**

pt. "**Grzebaczowate (Hymenoptera: Crabronidae, Sphecidae) w krajobrazie kulturowym
dolin rzecznych Polski północnej**"

wykonanej w Katedrze Ekologii i Biogeografii, Wydziału Biologii i Ochrony Środowiska,
Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu pod kierunkiem
dr. hab. Tadeusza Pawlikowskiego, prof. UMK

1. Trafność wybranej tematyki

Rozprawa doktorska Pana mgr. **Piotra Olszewskiego** dotyczy interesującego i aktualnego zagadnienia, jakim jest oznaczenie składu gatunkowego grzebaczowatych w różnorodnych środowiskach dolinnych oraz określenie związku tych gatunków z siedliskami, w których bytują. Zespoły grzebaczowatych na kserotomicznych siedliskach dolinowych Niżu Środkowoeuropejskiego są niedostatecznie poznane i opisane. Informacje o tych owadach z analizowanych środowisk odnoszą się najczęściej do opracowań faunistyczno-ekologicznych. Dlatego uważam podjęty temat badań za potrzebny i przydatny pod względem poznawczym. Na wstępie stwierdzić należy także, iż zakres pracy eksperymentalnej oraz treść dysertacji w pełni odpowiadają przyjętemu tematowi ocenianej rozprawy doktorskiej. Tematyka pracy – grzebaczowate w krajobrazie kulturowym dolin rzecznych Polski północnej – jest tematem nowatorskim, a szczegółowe zbadanie tego zagadnienia wydaje się interesujące i ważne dla poznania i charakterystyki ekologicznej tej grupy owadów.

2. Ocena formalnej strony pracy

Rozprawa jest przygotowana prawidłowo i liczy 97 stron. Podzielona jest na 9 rozdziałów, zawiera 31 tabel i tyleż samo rycin (w tym 9 fotografii). Dodatkowo doktorant dołączył na płycie CD zdjęcia 26 gatunków Crabronidae oraz 4 gatunków Sphecidae.

Przyjęty przez autora sposób opracowania pracy nawiązuje do klasycznych wzorców pisania prac eksperymentalnych i podzielono ją na następujące rozdziały: *wstęp* na 2 stronach, z

jasno i rzeczowo uzasadnionym celem pracy, *teren badań* obejmujący 12 stron maszynopisu, podzielony na 2 rozdziały; w pierwszym opisano 9 stanowisk, na których zbierano materiał badawczy; w drugim zaś warunki meteorologiczne, *materiał i metody* opisany na 3. stronach, podzielony na 2 podrozdziały, *wyniki* zamieszczone na 29. stronach, z wyodrębnionymi 4. podrozdziałami, *dyskusja i wnioski* na 4. stronach, *literatury* obejmującej 69 pozycji, spisanych na 6. stronach, *tabel* – 31 umieszczonych na 36 stronach oraz *summary* i *podziękowań*, każdy spisany na jednej stronie. Nie zamieszczono streszczenia pracy w j. polskim.

3. Ocena wartości merytorycznej pracy

Wstęp napisany w formie krótkiego zapoznania czytelnika z zasobami entomofagów, które przez eliminowanie i przekształcanie ich naturalnych siedlisk, mają coraz gorsze warunki bytowania. Doktorant podkreśla, iż celem pracy było 1/ ustalenie składu gatunkowego grzebaczowatych w charakterystycznych środowiskach dolinnych Polski północnej, 2/ określenie związku poszczególnych gatunków z ich siedliskami, 3/ wydzielenie i jakościowo-ilościowe porównanie zespołów grzebaczowatych w dolinach rzecznych Niżu Środkowoeuropejskiego. Przedstawiony cel w pełni przekonuje o konieczności podjęcia badań, których przedmiotem jest recenzowana rozprawa doktorska. Moją wątpliwość budzi trafność tytułu pracy, gdyż wydaje mi się, iż 2 ostatnie z badanych stanowisk w rezerwacie „Gorzowskie Murawy” nie należą do Polski północnej. Może warto zatem wziąć pod uwagę zmianę tytułu na "Grzebaczowate (Hymenoptera: Crabonidae, Sphecidae) w krajobrazie kulturowym dolin rzecznych polskiej części Niżu Środkowoeuropejskiego".

Omawiany rozdział został napisany starannie. Wszystkie pozycje wymienione w tekście pracy zostały zacytowane w spisie piśmiennictwa. Doktorant nie ustrzegł się drobnych błędów, o których z obowiązku recenzenta, pozwalam sobie wspomnieć. Dotyczą one nieprecyzyjnego cytowania autora pracy, który różni się nieznacznie od zestawionego w spisie. Zauważoną nieścisłość zaznaczyłem w wydruku pracy na stronie 4.

Z zadowoleniem stwierdzam, że cytowane prace to oryginalne prace naukowe i nie ma wśród nich żadnej pracy popularnej, czy popularno-naukowej. Wśród zgromadzonych w spisie piśmiennictwa prac – 27 pozycji (39,1%) są pracami polskojęzycznymi, a 25 pozycji (36,2%) pochodzi z ostatniego dziesięciolecia. Osobiście wolę, aby przy pozycjach zwartych w spisie piśmiennictwa, na końcu każdej pozycji podać liczbę stron. Informuje to czytelnika o objętości cytowanej książki, bez konieczności pracochłonnego odszukiwania źródeł.

Piśmiennictwo zestawiono starannie. Znalazłem tylko dwie drobne nieścisłości:

1. W pierwszych dwóch akapitach wstępu niesystematycznie zacytowano autorów kilku prac, ani chronologicznie, ani alfabetycznie. Błędu tego już nie popełniono w dalszej części, gdzie zadbano o porządek chronologiczny.
2. W przypadku cytowania w jednym nawiasie prac tego samego autora niepotrzebnie powtarzane jest nazwisko.

Teren badań to dobrze opisane stanowiska badawcze, wytypowane w krajobrazie dolinnym Drwęcy, dolnej Wisły i Warty. Wszystkie 9 stanowisk scharakteryzowano pod kątem rosnącej roślinności i zilustrowano fotografiami, opisując też otoczenie. W drugim rozdziale opisano warunki meteorologiczne, które uzyskano z Centrum Monitoringu Klimatu Polski IMiGW z trzech stacji synoptycznych: Grudziądz, Toruń i Gorzów Wielkopolski. Na ryc. 1 rozmieszczono stanowiska na tle siatki UTM, ale widocznych jest tylko 7 stanowisk. Należy ją poprawić tak, aby widoczne były wszystkie badane stanowiska.

Materiał i metody jest dobrze opracowanym rozdziałem obszernie informującym o materiale użytym do badań i okresie ich wykonania; precyzyjnie opisuje jak pozyskiwano próby do badań i w jakich warunkach. Szczegółowo opisano także badane zespoły owadów i sposób ich porównania oraz na jakich parametrach dokonano charakterystyki zgrupowań. Strukturę wyodrębnionych zespołów opisano liczbą gatunków, średnim zagęszczeniem, wskaźnikiem ogólnego zróżnicowania gatunkowego, jak i wskaźnikiem równomierności. Nie wydaje mi się konieczne użycie w I akapicie liczby mnogiej rzeczownika materiał (zbieranie materiałów, materiały), gdyż jako zbiór grzebaczowatych lub ogólniej owadów, chyba zrzęcniej pozostać przy liczbie pojedynczej.

Rozdział *Wyniki* jest napisany bardzo szczegółowo, przedstawia informacje z badań własnych, które zilustrowane zostały 31 tabelami i 20 wykresami. W zasadzie do rozdziału tego należy zaliczyć także załącznik w formie płyty CD z materiałem fotograficznym, na którym zamieszczono fotografie 26 gatunków Crabronidae oraz 4 gatunków Sphecidae. Zamieszczenie zdjęć uważam za niezbędne i bardzo dobrze ilustrujące uzyskane wyniki. Autor nie rozwija i nie tłumaczy zbyt drobiazgowo uzyskanych wyników, a zamieszczone wykresy opisuje lapidarnie, ale systematycznie. Uważam to za dużą zaletę recenzowanej pracy. Ogółem odłowiono 2917 osobników grzebaczowatych, wśród których wykazano i opisano 137 gatunków. Szkoda, że autor nie pokusił się dodatkowo o nadanie polskich nazw gatunkowych. Za bardzo cenny wynik pracy uważam stwierdzenie 4 gatunków nowych dla fauny Polski, których odkrycie zostało przez doktoranta bardzo dobrze wykorzystane poprzez opublikowanie tego w formie

oryginalnych prac. Wszystkie oznaczone gatunki bardzo szczegółowo opisano, charakteryzując każdy z nich czasem pojawu, opisem stanowisk, na jakich został odnaleziony, etc. Bardzo cennym uzupełnieniem rozdziału są tabele, z których dodatkowo można odczytać liczbę prób i okresy, w których odławiano bądź obserwowano poszczególne gatunki. Jak wielki wysiłek włożył doktorant w oznaczenie gatunków, a następnie dokładne sprawdzenie tego, niech świadczy lista zamieszczonych autorytetów entomologicznych, których autor wymienia w *podziękowaniach*.

Rozdział *Dyskusja i wnioski* jest napisany starannie. Doktorant umiejętnie dyskutuje z ważnymi wynikami swojej pracy, na tle opracowań innych autorów i prawidłowo podsumowuje uzyskane przez siebie wyniki. Badane zagadnienia, ich autorskie opracowanie wymagało od doktoranta rzetelnej znajomości badanego materiału, a prawidłowe omówienie wyników w oparciu o dane literaturowe wymagało od autora dysertacji zarówno dobrego opanowania warsztatu badawczego, jak i umiejętności interpretacji uzyskanych wyników. Moim zdaniem ryc. 31 opisująca wyniki wpływu kseryzacji stanowisk na wartości parametrów struktury zespołów grzebaczowatych powinna znaleźć się w rozdziale *wyniki*. Brakuje mi także wyodrębnionych wniosków wynikających z pracy, bo zlewają się one z dyskusją, oba ostatnie akapity, w których doktorant powinien pokusić się o swoiste podsumowanie uzyskanych wyników, są *de facto* dyskusją. Może, gdyby wzorem wielu prestiżowych czasopism zagranicznych, rozdział ten zatytułować tylko *dyskusja*, brak wyodrębnionych wniosków nie byłby tak zauważalny?

Z obowiązku recenzenta w wydruku pracy wskazuję także na inne drobne uchybienia, które należy usunąć przygotowując pracę do druku. Dotyczą one powtórzenia tytułu pracy w pozycji 6. od końca, niezrozumiałego dla mnie cytowania prac tych samych autorów z tego samego roku, najpierw bez litery, a następnie z literą a, czy innych mało znaczących błędów maszynopisania. Zbyt częste nadużywanie słowa 'występuje' (tylko na str. 4. 3 razy), zamiast, co jest przejawem lenistwa umysłowego, innych, bardziej adekwatnych określeń: żyją, bytują, obserwowano, etc. Wymienione uchybienia nie umniejszają wartości opracowania, gdyż doktorant wykonał i opracował wartościową dysertację.

Końcowa ocena pracy

Rozprawa doktorska mgr. **Piotra Olszewskiego** pt. "**Grzebaczowate (Hymenoptera: Crabonidae, Sphecidae) w krajobrazie kulturowym dolin rzecznych Polski północnej**" wskazuje na właściwe opanowanie przez autora metod badawczych i prawidłowe wykonanie eksperymentu. Wykonane doświadczenie posiada walory pracy podstawowej i jest wartościową

pozycją w piśmiennictwie entomologicznym. Praca napisana została starannie i zgodnie z zasadami pisania prac naukowych, dlatego też oceniam ją pozytywnie.

Przesłana do oceny praca doktorska odpowiada wymogom art. 13 Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki z dnia 14 marca 2003 r. (Dziennik Ustaw 65, poz. 595 z późn. zm.), stawiane pracom doktorskim i w związku z powyższym zwracam się do Wysokiej Rady Wydziału Biologii i Ochrony Środowiska, Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu z wnioskiem o dopuszczenie **Piotra Olszewskiego** do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Podjęcie unikalnej tematyki badań oraz otrzymanie interesujących i oryginalnych wyników, mających duże znaczenie poznawcze, daje mi legitymację do wystąpienia do Wysokiej Rady Wydziału Biologii i Ochrony Środowiska, Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu z wnioskiem o wyróżnienie rozprawy stosowaną nagrodą.

Prof. dr hab. Jerzy Wilde

Olsztyn, 30 marca 2016